

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЛЕКСИКИ КІНОМИСТЕЦТВА

Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». — №18. — м. Переяслав-Хмельницький. — 2015. — С. 342 – 344.

Кіно є важливою складовою нашого життя: ми плануємо дозвілля для перегляду улюблених кінострічок, висловлюємо враження щодо побаченого, обговорюємо його плюси та мінуси, чекаємо екранізацій улюблених книжок, цікавимося новинками у сфері кінематографа, тому не дивно, що з роками та стрімким розвитком інноваційних технологій для людини термінологічна лексика кіномистецтва перестає бути специфічною. Усе частіше ми маємо змогу чути слова, що не так давно вважалися вузько-спеціалізованими термінами та вживалися у специфічних колах та літературі, у ЗМІ або ж навіть у неспішній розмові з другом за обговоренням того чи іншого питання стосовно цієї теми.

Дослідження лексики кіномистецтва передбачає собою огляд витоків успіху та розповсюдження і самого кінематографа, кількість лексики якого дозволила виокремити її в окрему групу.

Як об'єкт дослідження кіно цікаве не тільки творами та персоналіями, його варто осмислювати під різним кутом зору: як феномен мистецький, психологічний, соціальний, комунікативний. Його можна розглядати і як явище, довкола якого обертаються інтереси вчених, винахідників-техніків, ділків, бізнесменів, митців. Інтерпретатори по черзі або одночасно змагаються за кіно, з одного боку, обожнюючи його як мистецтво з необмеженими можливостями, з другого – зневажаючи за те, що воно повинне задовольняти невибагливі запити.

Взагалі, кіно – з якої точки зору ми його не розглядали б – явище двоїсте. Його двоїста природа витікає з тієї обставини, що це творчість і виробництво одночасно. Виробництво, тому що фільм не може бути створеним без кінотехніки, кіноплівки, кіноосвітлювальної, звукозаписувальної та монтажної апаратури, без обладнання для друку копій – і це далеко не повний перелік того, що необхідне. Отже, кіногалузь – це індустрія, яка вимагає великих затрат (додаймо сюди оплату праці творцям). Вкладання у кіновиробництво коштів передбачає їх повернення, а ще краще – прибутки, тобто кіногалузь працює і розвивається завдяки продажу готового товару. Тому фільм є водночас твором мистецтва і товаром, що фігурує на ринку й інтерес до якого стимулюється рекламою.

Відтак історично склався умовний (але водночас суттєвий) поділ фільмів на дві категорії: перша – твори мистецтва, метою яких є насамперед інтелектуальне, духовне й естетичне збагачення глядача, друга – комерційні, що мають розважати глядача й окупитися, а ще краще принести прибуток.

Мистецькі форми, які домінували у XX столітті, народились у XIX столітті завдяки розвитку машин, появі рухомого зображення, оптичній ілюзії і публічній демонстрації (англ. entertainment). Кіно – це зображення. Але, на відміну від живопису і фотографії, воно рухоме. Спроби змусити зображення рухатися робилися віддавна. У цьому сенсі попередниками кіно були: **«камера-обскура»** – прототип фотографічного апарату, темне приміщення з одним малим отвором (діаметром порядку 0,3-1,0 мм), через який на протилежну стіну проектується перевернене зменшене зображення предметів ззовні [5], **«чарівний ліхтар»** (лат. *Laterna magica*; магічний ліхтар) – апарат для проєкції зображень [5], «наукові» іграшки тощо.

Кіно народилось в атмосфері філософського, технічного, художнього і наукового піднесення кінця XIX – початку XX століття: поява теорії відносності і квантової фізики, засобів масової комунікації, залізничного та авіаційного транспорту, грамофонних записів, радіо, телефону. Всі ці відкриття зумовили якісний стрибок у розвитку людської цивілізації, під дією якого

свідомість динамізувалася й існуючі мистецтва уже не могли повністю задовольнити людину, навіть за наявності художньої практики модернізму, яка розкріпачувала мистецьку думку і підривала усталені форми [1, с. 7].

Кіно стало тим мистецтвом, яке виразило свідомість людини ХХ століття – часу прискорених життєвих ритмів і колосального науково-технічного поступу. Народжене наприкінці ХІХ століття, воно стоїть в одному ряду з великими відкриттями століття.

Варто пам'ятати, що сам феномен «кіно» був для людей того часу чимось типу свята; згодом фільми показували у найбільш людних місцях, як правило, на ярмарках, а тому про повноцінну лексику кіномистецтва, а особливо загальноживану, говорити ще зарано.

Слід перенестися на століття вперед, а саме ХХ ст., де кіно вже мало місце бути і стрімко розвивалося у Франції (його країні народження) та Сполучених Штатах Америки.

За 13 років від його винайдення, кіно у Франції набуло відчутного розвитку: фірми мали своїх **операторів** (англ. Operator) – «мисливців за кадрами» (перша назва професії) – в багатьох країнах, вони проникали в найвіддаленіші куточки світу, щоб зафіксувати на плівку хроніку подій, екзотичні краєвиди, пригоди, стихійні лиха.

До 1914 року Франція займала панівне становище у світі з виробництва й реалізації фільмів. Тільки в американському прокаті було 80% картин французького виробництва, що змусило США шукати захисту власного ринку. Але Перша світова війна підірвала кінематографічну потужність Франції і перекрила доступ до міжнародних ринків. Відтоді Франція втратила монополію в кіно, яку захопило США.

Розвиток кіно у США стимулював основний чинник: оскільки фільми були позбавлені мовного бар'єру, кіно стало улюбленою розвагою не тільки для корінних жителів США, а й для новоприбулих «американців». Тому у Америці відкриваються **кінотеатри** – відведені місця для показу фільмів. Імігранти дізнавались про свою нову країну, вчилися американському способу життя,

саме на ці багатомільйонні маси й було розраховане кіно. З цього моменту, як відповідь на їхні запити, виникли жанри **вестерну** (англ. western, буквально – західний) – ковбойського фільму, дія якого відбувається в другій половині XIX століття на Дикому Заході – майбутніх західних штатах США, а також і в Західній Канаді і в Мексиці [4, с. 139] та **комедії** (лат. Comoedia; англ. Film Comedy – комедія) – драматичного твору, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині або тварині [4, с. 163].

З цього часу кіно як вид мистецтва стрімко розвивається та стає чи не основною розвагою покоління. Удосконалюється техніка кіно, з'являються нові винаходи, що покращують зображення та звук, виникають нові жанри, щоб догодити кожному глядачеві, у цій галузі з'являються нові професії для найкращої співпраці щодо вироблення кращого фінального продукту, і, відповідно, поширюється і лексичний склад простору кіно. Стрімким розвитком цього мистецтва керує титан кіно – Сполучені Штати Америки, який залишає за собою безперечне лідерство у цій сфері і у наш час.

Отже, Франція і США – країни, що найбільше вплинули на розвиток кіно як мистецтва та індустрії минулого і сучасного, що і зумовило оригінальне походження назв термінологічної лексики саме з французької та англійської мов.

До лексико-семантичних груп слів кінематографа можна віднести найменування на позначення назви професій (**дублер, звукооператор, монтажер** тощо); найменування жанрів і піджанрів фільмів (**бурекас фільм, нінзя фільм, японський хорор** тощо); найменування кінотехніки (**анімаскоп, бобіна, кінопроекційний апарат** тощо); назви процесів кінематографа (**динамічна композиція, колоризація, синхронізація** тощо) та назви реалій з історії та теорії кіно (**великий німий, група тридцяти, дзідайгекі** тощо).

Термін кіномистецтва входить до словникового складу мови й не ізольований від законів, що впливають на розвиток лексичної системи загалом. Кіномистецькі терміни розглядаємо в системі загальнонавчаної мови, що

зумовлюється: рухомістю меж співіснування в одному слові термінологічного й нетермінологічного значень; відсутністю чіткого розмежування спеціальної лексики і слів загальноживаної лексики; наявністю лексико-семантичних процесів, притаманних загальноживаній лексиці; використанням словотворчих моделей мови для утворення нових термінів. Нетермінологічні одиниці є базою для утворення термінологічних лексем, так само як термінологія кіномистецтва може зумовлювати утворення нових загальноживаних слів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Брюховецька Л. І. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Брюховецька. – К.: Логос, 2011. – 391с.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: Перун, 2001. –1440 с.
3. Іващенко В. Л. «Кіноценарій» і «кіновербальний твір»: диференціація термінопонять / В.Л Іващенко, М. Вайно // Лексикографічний бюлетень: Зб. наук. пр. – К.: Ін-т української мови НАНУ, 2004. – Вип. 10. – С. 88 – 94.
4. Миславський В. Н. Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми / В. Н. Миславський. – Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2007. – 328с.
5. Українсько-російський словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua>